

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ

PL 30

00023 Valtioneuvosto

Diaarinumero: VN/6473/2026

Asia: Lausunto luonnoksesta Happamien sulfaattimaiden ja mustaliuskeiden strategiaksi 2036

1. Yleisarvio

Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto pitää strategialuonnosta pääosin kannatettavana ja ajantasaisena. Strategia tunnistaa oikein happamien sulfaattimaiden ja mustaliuskeiden merkittävät vaikutukset vesistöjen tilaan sekä tarpeen siirtää painopistettä riskien ennakointiin ja valuma-alueen kokonaisvaltaiseen vesienhallintaan.

Liitto on aiemmissa kannanotoissaan ja lausunnoissaan (mm. vesienhoidon suunnitelmat, maatalouden vesienhallinnan kehittäminen sekä valuma-aluealähtöinen suunnittelu) korostanut ennaltaehkäisyä, kokonaisvaltaisen vesienhallinnan ja tiedon avoimuuden merkitystä. Strategialuonnos on näiltä osin oikeansuuntainen.

2. Keskeiset vahvuudet

2.1 Valuma-alueen lähestymistapa

Strategian vahvuus on valuma-alueen vesienhallinnan korostaminen. Tämä on linjassa liiton aiempien lausuntojen kanssa, joissa on painotettu kokonaisvaltaista tarkastelua yksittäisten toimenpiteiden sijaan.

2.2 Ennaltaehkäisy

Strategia korostaa ennaltaehkäisyä ensisijaisena keinona. Liitto on johdonmukaisesti painottanut, että haittojen syntymisen estäminen on tehokkaampaa ja kustannustehokkaampaa kuin jälkikäteen korjaaminen.

2.3 Tietopohjan vahvistaminen

Riskikartoituksen kehittäminen ja tiedon avoimuus tukevat päätöksentekoa. Tämä vastaa liiton aiempia näkemyksiä tiedon saatavuuden merkityksestä vesien suojelussa. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että eri toimijoiden tuottama tieto on yhteismitallista, avoimesti saatavilla ja helposti hyödynnettävissä päätöksenteossa. Digitaalisten tietoaisteiden, kuten paikkatietopohjaisten riskikarttojen ja mallinnustyökalujen, kehittämistä ja yhteensopivuutta tulee edistää. Tietopohjan vahvistamisessa on myös huolehdittava siitä, että tutkimustieto siirtyy tehokkaasti käytäntöön neuvonnan, koulutuksen ja alueellisten toimijoiden kautta.

3. Kehittämistarpeet

3.1 Ohjauskeinot

Strategiassa tulisi vahvistaa sitovia ohjauskeinoja. Liitto on aiemmissa lausunnoissaan korostanut, että erityisesti riskialueilla tarvitaan lainsäädännöllistä ohjausta ja selkeitä lupakäytäntöjä. Strategiassa tulisi vahvistaa ohjauskeinojen kokonaisuutta siten, että ne muodostavat johdonmukaisen ja vaikuttavan yhdistelmän sääntelyä, taloudellisia kannustimia ja informaatio-ohjausta. Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto on aiemmissa lausunnoissaan korostanut, että erityisesti riskialueilla pelkkä vapaaehtoisuuteen perustuva ohjaus ei riitä, vaan tarvitaan myös velvoittavia ja ennakoivia sääntelykeinoja.

Lainsäädännön osalta tulee tarkastella vesilain ja ympäristönsuojelulain soveltamista happamien sulfaattimaiden ja mustaliuskeiden riskialueilla siten, että ojitus, maankuivatus ja muut maankäytön muutokset arvioidaan systemaattisesti niiden aiheuttaman happamuuskuormituksen näkökulmasta. Lupakäytäntöjä ja ilmoitusmenettelyjä tulee selkeyttää ja yhdenmukaistaa valtakunnallisesti, jotta toiminnanharjoittajilla ja viranomaisilla on selkeä käsitys velvoitteista ja riskeistä.

Taloudellisten ohjauskeinojen merkitystä tulee vahvistaa. EU:n vesipolitiikan puitedirektiivin keskeinen periaate on kustannusten kattaminen ja aiheuttamisperiaate, joiden mukaisesti vesistöihin kohdistuvien haittojen kustannukset tulisi huomioida paremmin myös maankäytön ohjauksessa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että riskialueilla tulisi kehittää kannustimia ja tarvittaessa myös maksuja, jotka ohjaavat toimintaa vähäisempään kuormitukseen.

Maatalouden osalta CAP-järjestelmän ympäristö- ja ilmastotoimenpiteitä tulee kehittää siten, että ne kohdentuvat nykyistä paremmin happamien sulfaattimaiden riskialueille. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi säätösalaajituksen, kosteikkojen ja muiden vesienhallintaratkaisujen vahvempaa tukemista sekä ehtojen kohdentamista alueellisesti riskiperusteisesti.

Lisäksi tulee tarkastella uusia ohjauskeinoja, kuten:

- valuma-aluekohtaisia suunnittelu- ja sopimusmalleja,
- tulosperusteisia kannustimia (esim. ekosysteemipalveluihin perustuvat maksut),
- sekä maankäytön ohjausta kaavoituksen ja rakentamisen lupamenettelyjen kautta.

Informaatio-ohjauksen rooli säilyy tärkeänä, mutta sen vaikuttavuutta tulee vahvistaa yhdistämällä se selkeisiin ohjeisiin, koulutukseen ja käytännön työkaluihin. Erityisesti alueellisten toimijoiden, kuten vesiensuojeluyhdistysten, roolia tiedon välittäjinä ja käytännön ratkaisujen tukijoina tulee vahvistaa.

Kokonaisuutena ohjauskeinojen tulee muodostaa ennakoiva ja riskiperusteinen järjestelmä, joka tukee strategian keskeistä tavoitetta: happamuushaittojen ennaltaehkäisyä ja vesistövaikutusten vähentämistä kustannustehokkaasti ja oikea-aikaisesti.

3.2 Rahoitus ja kannustimet

Valuma-alueen toimenpiteet edellyttävät pitkäjänteistä rahoitusta. Liitto on aiemmin esittänyt, että rahoituksen tulee olla ennakoitavaa ja riittävää, jotta toimenpiteet voidaan toteuttaa vaikuttavasti. Valuma-alueen toimenpiteet edellyttävät pitkäjänteistä, ennakoitavaa ja riittävää rahoitusta. Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto korostaa, että nykyinen hankeperusteinen ja määräaikainen rahoitus ei yksin riitä varmistamaan vaikuttavaa ja jatkuvaa vesienhallintaa, vaan tarvitaan pysyvämpiä rahoitusmalleja.

Viimeaikaiset kokemukset vesiensuojelun tehostamisohjelmasta osoittavat, että valtionavustuksilla voidaan käynnistää merkittäviä hankkeita, mutta toiminnan vakiinnuttaminen edellyttää jatkuvuutta ja eri rahoituslähteiden yhteensovittamista. Erityisesti valuma-alueelliset vesienhallintatavat tarvitsevat useiden toimijoiden yhteistyötä, mikä korostaa myös yhteisrahoitteisten mallien merkitystä.

Rahoituspohjaa tulisi laajentaa ja monipuolistaa hyödyntämällä:

- kansallisia ohjelmia ja valtionavustuksia (esim. vesiensuojelun tehostamisohjelmat),
- EU-rahoitusta (esim. yhteinen maatalouspolitiikka CAP, maaseuturahasto, LIFE ja Horisontti Eurooppa),
- alueellisia ja paikallisia rahoitusinstrumentteja,
- sekä julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksia.

EU:n rahoitus tarjoaa useita välineitä, kuten avustuksia, tukia, lainoja ja takauksia, joita voidaan kohdentaa ympäristö- ja vesienhallintahankkeisiin. Erityisesti CAP-rahoituksella voidaan tukea maatalouden vesienhallintaa, kuten säätösaloitusta ja kosteikkoratkaisuja, mutta tukijärjestelmiä tulisi edelleen kehittää paremmin kohdentumaan happamien sulfaattimaiden riskialueille.

Lisäksi tulee tarkastella mahdollisuuksia kehittää uusia rahoitusmekanismeja, kuten:

- tulosperusteisia rahoitusmalleja (payment for ecosystem services),
- ympäristörahoitusta tai -maksuja, joilla katetaan vesienhoidon kustannuksia,
- sekä kannustimia, jotka ohjaavat maankäyttöä riskialueille kestävämpään suuntaan.

Keskeistä on, että rahoitus tukee pitkäjänteistä toimintaa, osaamisen kehittämistä ja toimenpiteiden jatkuvuutta. Samalla tulee varmistaa, että alueellisilla toimijoilla, kuten vesiensuojeluyhdistyksillä, on mahdollisuus toimia rahoituksen välittäjinä ja koordinoijina valuma-alueella.

3.3 Seuranta

Strategiaan tulee sisällyttää selkeät mittarit ja seuranta. Vaikuttavuuden arviointi on keskeistä, koska happamuuskuormituksen vaikutukset ovat pitkäkestoisia.

Strategiaan tulee sisällyttää selkeät, valtakunnallisesti yhtenäiset mittarit sekä pitkäjänteinen ja systemaattinen seurantajärjestelmä, jolla voidaan arvioida toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Happamien sulfaattimaiden ja mustaliuskeiden aiheuttamat vaikutukset ovat usein viiveellisiä ja pitkäkestoisia, minkä vuoksi seurannan tulee olla jatkuvaa ja riittävän pitkäaikaista, jotta muutokset vesistöjen tilassa voidaan luotettavasti havaita.

Seurannassa tulee hyödyntää sekä valtakunnallisia että alueellisia havaintoverkkoja ja varmistaa, että seuranta kytkeytyy tiiviisti vesienhoidon suunnitteluun ja arviointiin. Erityisen tärkeää on kehittää indikaattoreita, jotka kuvaavat happamuuskuormituksen vaihtelua, happamuuspiikkejä sekä metallipitoisuuksien muutoksia vesistöissä.

Alueellisilla vesiensuojeluyhdistyksillä on keskeinen rooli seurannan toteuttamisessa ja kehittämisessä. Yhdistyksillä on pitkä kokemus vesistöjen tilan seurannasta, kattavat alueelliset havaintoverkostot sekä vahva paikallistuntemus, jonka avulla voidaan tunnistaa muutokset vesistöissä ja niiden taustalla olevat syyt. Yhdistykset tuottavat laadukasta ja vertailukelpoista tietoa viranomaisten, tutkimuslaitosten ja muiden toimijoiden käyttöön sekä osallistuvat aktiivisesti tiedon tulkintaan ja hyödyntämiseen.

Strategian toimeenpanossa on tärkeää varmistaa, että alueellisten vesiensuojeluyhdistysten rooli seurannassa tunnistetaan ja turvataan. Tämä edellyttää pitkäjänteistä rahoitusta, joka mahdollistaa seurantaohjelmien jatkuvuuden, aineistojen kehittämisen sekä osaamisen ylläpitämisen. Lisäksi yhdistysten tuottama tieto tulee integroida osaksi valtakunnallisia tietojärjestelmiä ja päätöksenteon tietopohjaa.

3.4 Mustaliuskeet

Mustaliuskeisiin liittyvä ohjaus ja tietopohja vaativat vahvistamista. Tämä on tunnistettu myös aiemmissa asiantuntijalausunnoissa.

4. Erityishuomiot

Ilmastonmuutos lisää happamuusriskejä. Liitto on aiemmissa kannanotoissaan korostanut ilmastonmuutoksen huomioimista vesienhallinnassa. Tiedon avoimuus, koulutus ja neuvonta ovat keskeisiä strategian onnistumisen kannalta.

Alueellisilla vesiensuojeluyhdistyksillä on keskeinen rooli happamien sulfaattimaiden ja mustaliuskeiden strategian toimeenpanossa alueellisella tasolla. Yhdistykset toimivat linkkinä tutkimustiedon, viranomaisten, elinkeinojen ja paikallisten toimijoiden välillä sekä edistävät käytännön toimenpiteiden suunnittelua ja toteutusta valuma-alueilla. Niiden vahvuutena on pitkäjänteinen toiminta, alueellinen läsnäolo sekä syvälinen paikallistuntemus vesistöjen tilasta, kuormituslähteistä ja toimivista ratkaisuista.

Vesiensuojeluyhdistykset ovat jo pitkään osallistuneet vesienhoidon suunnitteluun, hankkeiden toteutukseen sekä neuvontaan ja sidosryhmäyhteistyöhön. Tämä kokemus ja alueellinen osaaminen tukevat strategian tavoitteiden käytännön toteuttamista, erityisesti valuma-alueiden vesienhallinnassa, riskialueiden tunnistamisessa ja toimenpiteiden kohdentamisessa. Strategian toimeenpanossa on tärkeää tunnistaa ja hyödyntää yhdistysten asiantuntemus sekä varmistaa niiden toiminnan jatkuvuus riittävällä ja pitkäjänteisellä rahoituksella.

5. Yhteenveto

Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto pitää strategiaa tarpeellisena ja oikeansuuntaisena.

Jatkokehittämisessä tulee:

- vahvistaa ohjauskeinoja
- varmistaa pitkäjänteinen rahoitus
- kehittää seurantaa
- tarkentaa mustaliuskeisiin liittyviä toimia
- hyödyntää alueellista osaamista strategian toimeenpanossa

Helsingissä 31.3.2026

Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry

Hannu Moilanen

Toiminnanjohtaja